

ROMÁN SZEMLE.

ADALÉKOK A BALKÁNFÉLSZIGETI ROMÁNOK ÉSZAKRA VÁNDORLÁSÁNAK TÖRTÉNETÉHEZ.

Giuglea G. kolozsvári egyetemi tanár a „strunga” –szóról a *Dacoromania* II. kötetében 31 oldalra (227—358 l.) terjedő nyelvészeti tanulmányt írt, részletesen fejtegetvén, hogy mi a jelentése és az eredete annak. Minthogy e szó *esztrenga*, *iszt-ronga*, *osztronga*, *sztronga*, *sztrunga* változatokban a magyar nyelvben is megtalálható, Giuglea tanulmánya minket magyar nyelvi szempontból is közelebbről érdekel. Mielőtt azonban annak ismertetéséhez fognánk, foglaljuk röviden össze mind-azt, amit e szóról magyar forrásművekből már előbb tudtunk.

A *sztrunga* — Herman Ottó szerint* — általánosságban az a felállítható és szétszedhető juhakol, amelybe a juhokat fejés előtt behajtják s a fejökosáron levő hézagon keresztül egyenként kieregetve megfejik. E bő meghatározás 4 dolgot foglal egy megjelölés alá: a juhakolt általában; aztán ebben az akolban a fejős juhok részére elkerített külön részt; majd meg azt a hézagot, amin keresztül a fejőpásztor a fejős juhokat a rekeszből fejéshez kihozza; s végül azt a helyet, ahol a juhot megfejik. Azt a kerítés nyílást, amelyen a fejőpásztor a juhot keresztülhúzza, a magyar alföldi juhásznyelv *fiók*-nak nevezi, a széket pedig, mire a pásztor fejeskor leül, *fiókszék*-nek. A

* Herman Ottó: A magyar pásztorok nyelvkincese. Budapest, 1914. *Moldován Gergely*: „A román község és ház Alsófehérmegyében” c. tanulmányában (Erd. Múzeum, 1897) ezeket írta: *Sztrunga*, (juh, marha, akol) bekerített hely, ahová fejés végett vagy éjszakára a szabadon legelő marhacsoportokat be szokták terelni. A *sztrunga* egyik részéhez volt csatolva egy kis fedett hely, ahol a fejést végezték s ahol a pásztor maga is meghúzta magát. A kerítést sövény vagy vastag fadarabok képezték. Sövényből a juhok, az utóbbi a nagyobb szarvasmarhák számára. A kerítést, ha a legelő fogyott, felszedték és másutt állították fel. Tisztán a juhnyájak számára felállított ily kerítéseket később és ma *slinanak* is nevezik.

fiókszek régen lókoponyából készült, minek emlékét az Alföldön a ma is hallható tréfás szólás őrizte meg: Hocide a lufeje-met, hadd üjjek rá! Magát az egész juhaklot az alföldön inkább *fejőkarám*-nak, Erdélyben viszont inkább *sztrungának* és *eszténának* nevezik. A juhakol elnevezés nagyobbára csak a városi emberek közt járja, a pásztornép nem igen használja azt.

A „sztrunga” szó eredetére vonatkozólag Herman Ottó ezeket írta: Ez a szó annyi, mint a román *staul*, mely azonos a régi *istal* és élő *stal* szóval, tehát a mai *istálló* szóval is, mely a német *Stall* szóval egyetemben a latin *stabulum*-ból eredt. A román „staul” szó, mire Herman itt hivatkozik, épen úgy, mint a latin „stabulum”. általában tartózkodási helyet, tehát jelen esetben ól-t aklot vagy pajtát jelent s a latin *sto* (*stare*) igéből származik, minek azonban fonetikailag a *sztrungával* semmi kapcsolata nincs. Tudta ezt Herman is s ezért szóban levő könyve 710-ik oldalán a román *strungă* etimológiáját Cihac után így adja: „Latin: *stringo*=köt; magyar: *esztrenga*; albán; *strougé*; szerb: *struga*.”

A *sztrunga* szó eredetére nézve Herman tehát egyetért Cihac-kal.

Giuglea alább ismertető tanulmányában a *stringo* > *strunga* szószármaztatást jelentéstani s hangtani okok miatt nem tartja elfogadhatónak. Jelentéstani észrevételeire később fogunk rátérni. Hangtani kifogására azonban már itt megjegyezhetjük, hogy a latin *stringo* s a román *stringator*, *stringatura*, *strunga* fonetikai összefüggésének mi — egy esetben — semmi akadályát nem látunk, mivel a közös **string—*string—*strung* szótövet bennük jól érezzük. Az *i-i-u* hangváltozást pedig nem tartjuk a román nyelv fonetikájával ellenkezőnek. Ha a *strungă*, illetőleg *sztrunga* csakugyan aklot, bizonyos célra bekerített helyet jelent, akkor a latin *stringo*-val való hangtani kapcsolata kétségtelen. Sőt jelentéstanilag is egymáshoz tarthatnak, mert *stringo*=„összeköt” ugyanazon fogalmat jelöli, mint az akol jelentésű *strungă*.

Kérdés azonban, hogy a *strungă* akár a románban, akár a magyar nyelvben csakugyan aklot, bekerített helyet jelent-e?

Takáts Sándor például a Magyar Nyelv II. kötetében (1906, 22—29 l.) megjelent *Sztronga* c. tanulmányában, melyet később (1915) meg bővített alakban „Rajzok a török világból” c. akadémiai kiadványa II. kötetének 295—318 lapjain is köz-

zétett, okleveles idézetekkel azt próbálta igazolni, hogy „a helyet, ahol a nyájakat fejték és nyirták, a régi oklevelek (összszelírások) egyöntetűen *tugurium*-nak, magyarul *szállás*-nak írják. A *birkaakól* szót egyszer sem találtuk, valamint a *sztronga* szót sem „akol” értelemben.” (M. Ny. II. 29. l.) Mi volt tehát a régi oklevelekben a *strungă* szó jelentése? Takáts az említett akadémiai kiadványában előbbi véleményének módosításával ezeket írta: „A *sztronga* szón, vagy ennek magyarosabb alakján, az *esztrengán* juhakölt vagy fekvőhelyet értettek. Némely vidéken ugyanazt *juhkosár*-nak vagy *juhszállás*-nak, sőt *cserény*-nek is hívták. Fent a havasi pásztorok között a *sztronga* szónak még más jelentése is járta. Ezek a pásztorok a *sztronga* szón a *juhkosárnak* sövénykapuját értették. Mivel pedig az adózás idején a *sztrongán* (azaz sövénykapun) át bocsátották ki és számlálták meg az adó alá eső fejős-juhokat, ezt a foglalkozást *sztrongálásnak* nevezték. A *sztronga* szó aztán imígyen bizonyos pásztoradónak a neve lett.” (i. m. 295—6 l.)

Tekintsünk el attól az ellenmondástól, ami a két nyilatkozatban van, s azt találjuk, hogy Takáts a *sztrongának* új jelentést tulajdonít: a juhok után *sztrongálás* idején fizetendő pásztoradót, mit a régi oklevelek latinosan *vigesima ovium* és *census Valachorum* kifejezéssel szoktak megjelölni. Erről a *census Valachorum*ról Takáts rendkívül érdekes dolgokat mond el. Azt írja, hogy a régi latin feljegyzések Felső Magyarországon, sőt a Dunántúl is szelvében *census Valachorum*-nak írták a *sztrungát*, illetőleg pásztoradót, tehát még ott is, ahol román-ság nem tartózkodott soha. Hogy lehet ez? Úgy, hogy a régi oklevelekben a *vlach* és az *oláh* nem mindig jelentette ugyanazt. Az „oláh” a román népet jelentette, a „vlach” ellenben általában mindenféle pásztort, főként azonban juhászt, juhászt. Azon *vlachok*, akikről itt szó van, a Balkán félszigeten lakó románoknak voltak egy része, még pedig az a rész, amely a beözönlő törökök elől juhaival Magyarországra menekült s aszerint ment ott mind északabbra, amint a török veszedelem kergette. Így jutottak el e *valachok* előbb a Bánátba s a Nagyalföldre, majd a Dunántúlra, végül a Felvidékre. A magyarság szívesen fogadta őket, mert kitűnő sajtokat tudtak csinálni, aztán meg csöndes emberek is voltak, akikkel semmi baj nem volt. Ezek később az Alföldön s a Dunántúl elmagyarosodtak, a Felvidéken tótokká lettek. Emléküket az okiratokon kívül ma

már csak a juhászokodó pásztoréletnek néhány szava őrzi. Így: a szóban levő *sztrunga*, meg a *hajdú* szó, amit tőlük tanult el a magyarság s használt az addigi *hajtó* helyett; *păcurar* és *baciu*, melyek a *strungar*-ral együtt *sztrungás* pásztort jelentettek; *valach*, mi a Tiszamentén a fejőbojtárnak lett a neve; *valașik*, ahogy ugyanott az őrizőbojtárt s *honyec*, ahogy a bojtárgyereket nevezték. Stb.

E vlachok csoportosan, bizonyos törzsszervezetben tömörülve, vándoroltak. Egy-egy vándortörzsnek fejét *kenéz*-nek nevezték. A vlach-kenéz egyenlő volt a román jobbágy-falvak vajdájával, vagy a német jobbágytelepesek soltészzeivel. A kenéz a *pásztorzékhelyen*, a „*sedes Walachales*“-en tartózkodott s ott biráskodott az alája tartozó vlachok ügyes-bajos dolgain. A kenézség sokáig egy család privilegiuma volt s szállt benne életfogytiglan fiuról fiura. Mikor aztán a kenézcsalád nagyon elszaporodott, a kenézség a családtagok között évről évre járt. Ha a vlachok valahol letelepedtek, vagy régi magyar kifejezés szerint „pásztorfalut ültettek“, bírójuk (a kenéz) az illető terület földesurától *kenézlevelet* kapott, amiben pontosan megvolt írva, hogy a letelepedés ideje alatt mennyi *kenézadót* kell fizetniök. Ez az adó volt a *census Walachorum* vagy *sztrunga*, amit rendszeren pünkösdkor kellett megfizetni. Ilyenkor a kosarak, esztenák, sztrongák, szállások megteltek az összerelt nyájakkal s a kenézek, sztrongások és a földesurak megbizottjai kiadták, illetőleg átvették a sztrongát. A pásztoradó legtöbb helyen *vicesima* volt (t. i. minden huszadik juh), de lehetett *decima* vagy dézsma is, amikor minden tizediket oda kellett adni. Van tudomásunk arról is, hogy némely helyen az évi juhszaporulatnak, sajtnak és gyapjunak felét kellett adóban a földesúrnak beszolgáltatni. Ha valamelyik vlachpásztor elrejtette juhait s rajtafogták, akkor külön birságot róttak ki rá, mit *kontrabondá*-nak (contra Bund = megállapodás ellenére) nevezték.

Volt ezenkívül Magyarországon egy harmadik faja is a pásztoroknak: a *vándor pásztorok*, akik a tavaszi és nyári legeltetés idejére juhaikat Moldvából és Munteniából áthajtották Erdélybe. Ezek a szintén román pásztorok épen úgy, mint az „oláh“ jobbágyok, sem sztrungát, sem tretinát nem fizettek a földesuraknak, csak legelőbért.

Takátsnak a sztrungával kapcsolatos fenti érdekekes fejte-

getései tulajdonképpen tehát a balkáni románságnak a XV—XVIII. században végbement vándorlását világították meg. E fejtegetésekből megláthattuk, hogy a modern tudományban a szavak története nem pusztán etimologia, hanem olykor egész kis művelődéstörténet. A sztrungával kapcsolatban különben még két ilyen művelődéstörténeti kép fejthető ki. Egyik az erdélyi havasi román pásztorok állandó lakhelyének (udvarának és házának) megalakulása, ami pontosan az esztenából fejlődött ki. Ezzel azonban itt most részletesebben nem foglalkozhatunk. Másik a balkáni románságnak a Takáts által tárgyaltnál előbb történt északra vándorlása. Giuglea professzornak tanulmánya végeredményében ezzel foglalkozik s ezért most annak ismeretetésére térünk rá.

Giuglea tanulmányát a sztrungának részletes leírásán kezdi. Itt arra a megállapodásra jut, hogy az egész juhakolnak tulajdonképpen stâna a helyes román elnevezése, ami általában *korlát*-tal bekerített helyet jelent. Ezt a *stâna*-t, vagy magyarosan: *eszténát*, két részre szokás elrekeszteni. Az egyik rekeszben — *staul*-ban — fejes előtt állanak a juhok, másokban fejes után. Az *eszténát* két részre osztó kerítésen, rendszeren a közepe táján, van egy ajtóval ellátott kis átjáró, aminek románul *strunga* (tulajdonképpen = ajtó) a neve. Ennek az átjárónak a másik oldalán kétfelől egy-egy szék van, azokon ülnek fejeskor a *pakulárok*. Ha az *eszténa* nagy, akkor a *sztrunga* mellé két oldalt egy-egy *hodályt* (rom. *odae*), fedett aklot vagy kalibát szoktak építeni; egyiket a kész sajtok részére kamarának, másikat a sajt elkészítéséhez konyhának. Ilyen helyen a *sztrunga* alul padolva, a tetőn pedig zsendelyezve van.

Eképen pontosan megállapítván a *sztrunga* szó jelentését, azt nézte meg Giuglea, hogy a románok lakta különböző területeken hogyan nevezik a *sztrungát*. A román nyelvnek aromán nyelvjárásában (Macedóniában) a *sztrungát* *arúgă*-nak, a daco-román nyelvjárás egy részében (Erdélyben) viszont *strungă*-nak mondják. Az *arúgă* a latin *ruga*-nak származéka s a macedo-románok nyelvében „istállóajtót” jelent. Ez a latin „*ruga*” volna Giuglea szerint a *strungă* szónak egyik tagja. Másik tagja a német *Stange* (= karó), mi az ófelnémetben még *stanga* volt s a középkori románok ajkán bizonyára **stângă*-nak hangzott. Ebből a két szóból, a **stângă* + *rugă*-ból lett *contaminatio*val: *strungă*.

Éz a magyarázat önmagában nyelvészetileg helyes, de elfogadható csak akkor lesz, ha először is jelentéstanilag igazolni tudjuk, hogy az eszténa sztrungájánál karóra (*Stange*) is volt szükség; másodszer, ha ki tudjuk mutatni, hogy a Balkánról északfelé vándorló román juhásztorok Erdélybe érkeztek előtt valahol germánokkal érintkeztek.

Nézzük előbb a *Stange* szót. Ha erre rá akarunk találni, akkor ne olyan fejlett esztenára gondoljunk, amelyben hodály s padolt sztrunga volt. Ennél nem volt szükség karóra. Ellenben gondoljunk a valóban vándorló juhászok aklára, amelyet csak hevenyében keresztbe fektetett fák vagy ágak osztottak két rekeszre. Itt a két részt összekötő nyílásnak, a sztrungának, tényleg a fölbeszúrt két karó volt egyik leglényegesebb része, amelyhez a keresztbe fektetett fákat vagy ágakat hozzáerősítették. Amikor a román pásztorok a ruga-t *strungă*-nak keresztelték el, akkor még csak ilyen primitív juhaklokat tudtak készíteni.

A másik kérdés ez: hol és mikor találkozhattak e vándorló román pásztorok olyan germán pásztornéppel, amelytől a *Stange* szót eltanulhatták? Giuglea e kérdésre alapos megfontolás után azt válaszolja, hogy a longobárdokkal való együttélés következtében a Dráva és Száva vidékén 568 és 774 között lett a román pásztorok nyelvében *strungă* az addigi *rugă*-ból. Ennek az állításnak igazolását nem szükség itt részleteiben is nézegetnünk. Elég ha végeredményét írjuk ide: azok a román pásztorok, kik eredetileg még *rugă*-t, illetőleg *arugă*-t mondtak, a Balkán félszigetről a VI. vagy VII. században átvándoroltak a Dráva és Száva felső folyása mentén Felsőitáliába s ott a longobárdokkal huzamosabb ideig együtt éltek. Itt s ekkor változtatták át régi szavukat *strungă*-ra. Innen — úgymond Giuglea — a IX—XI. század folyamán (az időt pontosabban nem lehet megjelölni!) tovább terjeszkedtek a Kárpátok zónájába. Velük együtt terjedt a *strungă* szó is.

Íme Giuglea értekezésének főbb állításai.

Mint látható, ez értekezés azonkívül, hogy tisztázza a *sztrunga* szó eredetét, egyszersmind igen becses adalék az ősrómság eredete s elterjedése nagy problémájának megfejtéséhez is. A Balkánról északra vándorló rómság egyik részének tehát a Giuglea által jelzett irány volt útvonala. A másik rész, melyről Takáts is szólott, nem csinált ilyen vargabetűt, hanem ment egyenesen északra s a Duna, meg a Dráva vona-

ján keresztül jutott el Magyarországra. Hogy körülbelül melyik évszázadban és melyik irányban ment a románság zöme, arról külön tanulmányban akarunk beszámolni. Azon értekezések, melyek e román vándorlások irányának megállapításával foglalkoznak, általában nem az egyenesen északra, hanem épen a Giuglea által feltételezett északnyugati s aztán északkeleti vándorlást tartják valószínűnek. Ezeket a tanulmányokat az Erdélyi Irodalmi Szemlének egyik közelebbről megjelenő számában fogjuk ismertetni. Akkor majd meglátjuk, hogy tulajdonképpen miért is nem mehettek e román pásztorok közvetlenül északra s miért voltak kénytelenek kikerülni a legegyszerűbb utat. Az akadály — mint azt könnyű kitalálni — Oltenia, Muntenia, Moldova és Erdély, tehát mondjuk így: a mai Románia IX—XI. századi őslakossága volt. Kik voltak ezek? Erről lesz a következő cikkünkben szó.

Dr. Borbély István.

Anuarul Institutului de istorie națională, publicat de Alex. Lapedatu și Ioan Lupăș. Anul (1921—1922) p. XIV+434, 8°, Cluj, Institutul grafice „Ardealul” 1922. Anul II. (1923) p. XV+544, 8°, București, Cartea Românească. 1924.

A kolozsvári román tudományegyetem felszentelésekor (1920. február 1-én) Ófelsége, Ferdinánd király, a kolozsvári egyetemmel kapcsolatosan megalapította a román nemzeti történelmi intézetet, hogy „legyen az — a királyi szó szerint — a multakban oly mostohán végzett román történelmi tanulmányoknak igazi otthona.” Az intézet Lapedatu Sándor és Lupas János egyet. tanárok vezetésével alakult meg s emellett, hogy már egy tekintélyes könyvtárt gyűjtött össze az idetartozó szakművekből, pályatételek kitűzésével nagyban hozzájárult egy új történetírónemzedék neveléséhez, s az alább ismertetendő évkönyv II. kötetében a román történetírás 1921—22-ről való bibliográfiájának egybeállításával megvetette alapját a román történelem egyetemes bibliográfiájának.

Az alábbiakban ez intézetnek eddig megjelent évkönyveit fogjuk ismertetni.

Az I. kötetben Lapedatu *Új körülmények a román nemzeti történetírás fejlődésében* címen összehasonlítja azon körülményeket, amelyek között Kogălniceanu a jașii egyetemen 1843.

november 24-én kezdte meg előadásait a román nemzet történetéről s amelyek között ő kezdhette meg ugyanilyen tárgyú előadásait 1919. nov. 6-án a kolozsvári egyetemen. Ugyanő írt *Maior Péter, kora nemzeti és kulturális életének keretében* címen tanulmányt Maior születésének 100-ik évfordulója alkalmából. Lapedatu a szerzője a *Mihnea cel rău és a magyarok* (1508—1510.) c. tanulmánynak is. Mihnea, ki a törökök segítségével jutott uralomra, azt hitte, hogy hatalmát még jobban erősíteni és biztosítani fogja, ha — miként ezt elődje, Radul cel Mare is tette — elismeri a magyarok fennhatóságát. Csak-hogy helyzetét rosszul ítélte meg, mert amennyivel közelebb jutott a magyarokhoz, épen annyival távolodott el a törököktől s így végül is, amikor belső ellenségeinek sikerült ellene a törökökkel szövetkezni, Mihnea egyedül maradt. A II. kötetben *Hogyan jött létre a nemzeti hagyomány a román föld eredetéről* címen értekezett Lapedatu, amit *A román föld történetére vonatkozó tudnivalók Siglerus kronológiájában* című dolgozata követ.

Lupás János az I. kötetben *Történelmi tényezők a román nemzeti életben* címen közli a kolozsvári egyetemen 1919. nov. 11-én tartott megnyitó előadását Erdély történetéről. *Maior Péter művei* címen a Maior centennarium alkalmából azt fejtegette, hogy ez írónak történelmi műveiben mi a maradandóbecsű. A *legrégibb román irodalmi folyóirat* címen ismerteti a Budán 1821-ben Karkелеki Zaharie egyetemi nyomdász készítésében megjelent román folyóiratot, mely bár ritkán jelent meg, a román érzelem és kultúra ápolására igen sokat tett. A II. kötetben *Horia forradalma* címen ismerteti Horia, Cloșca és Crișan forradalmi mozgalmait, fejtegetvén a mozgalom okait, következményeit s a vezetők tragikus sorsát. *Șaguna lelke* címen a Șaguna halálának félszázados évfordulója alkalmából Nagyszébenben mondott emlékbeszédét teszi közzé. Ugyancsak tőle valók *Șaguna levelezése Scriban Filarettel*, valamint *Adalékok dr. Joan Molnár Piuariu életrajzához* c. közleménye.

Pușcariu Sextil *Maior Péternek nézetei a román nyelvről* címen behatóan fejtegette Maior nyelvészeti nézeteit s ezzel kapcsolatban a román nyelv történetének helyes megismerése, illetőleg megismertetése terén szerzett érdemeit.

Drăganu Miklós *A legrégibb Rákóczi könyv* címen értekezett. Értekezéséről már szövegtünk az Erdélyi Irodalmi Szemle

f. évi 3—4 füzetében. Ugyancsak tőle való a II. kötetben megjelent *Helynevek s a történelem* című közlemény. E közlemény egyrészéről már volt szó e folyóirat hasábjain, dr. Borbély Istvánnak „Erdély” című értekezésében. Most e rendkívül érdekes tanulmánynak többi részét ismertetem. „A radnai régi város a Szamos völgyének helynevei” alcímen a román *ardău* (= erdőőr, erdő óvó) szó eredetét fejtegeti. E szóról a Magyar Etimológiai Szótár szerzői azt irták, hogy „bár az *erdő-óvó*-ból származása kétségtelen, a szó alaki fejlődése nincs tisztázva s hogy az *erdő-óvót* magyar nyelven valamikor *ardó*-nak hívták, az nincs bizonyítva.” Drăganu azt hiszi, hogy az *ardó* név a szlovákoknál, ruthéneknél és románoknál keletkezett, akiknek nyelvében a szókezdő *e*: *a* vagy *ó* alakká változhatott át. Ugyancsak magyar eredetűek e következő román helynevek: *Vărerea* (= Váralja), *Leș* (= les), *Șanț* (= sánc), *Bichigi* (= bükk-ügy), *Nimigea* (néma-ügy), *Telci* (= cseh, mint tulajdonnév).* *Mocod* (= Makód, ami a szláv Makov-ból származott,) stb. Több Szamosmenti helynév etimologizálása után Drăganu a következő eredményre jut: „Radna völgye helyneveinek tudományos vizsgálata e völgy történetét adja, azt bizonyítván, hogy a völgynek legrégebb lakossága azon román népesség volt, amely mindmáig megőrzött néhány olyan régi szláv eredetű elnevezést, amelyeket ma már nem értünk; sőt még egy csomó magyar elnevezésnek is szláv-román eredete van.”

Dragomir Silvius az I. kötetben *A szerbiai románok a XII—XV. században* címen közöl tanulmányt. Az e korból idevonatkozó 39 okmány alapján világosságot derít e románság nem egészen tisztázott történetére. E románok — úgymond — utolsó képviselői azon románoknak, akik egykor az egész Balkánon el voltak terjedve. A II. kötetben *Töredékek Brankovics György szerb krónikájából* címen értekezett. Brankovics a XVII. század végének nevezetes egyénisége volt, ki igen jó előképzés után diplomáciai pályára lépett s Konstantinápolyból Apaffynak igen értékes tudósításokat küldött. Később azon erdélyi mágnások mellé állott, akik Apaffy ellen összeesküdtek. Eredménytelen harcok után fogságba kerül testvérével, Savaval együtt, honnan kiszabadulván, Șerban Cantacuzinohoz ment. Később

* Drăganu úr utóbb közölte velem, hogy *Telcs* helynév van Csehországban is. P. S.

(1683) a magyarok bárói rangra emelték, majd meg öt év múlva, az osztrák császárnak tett hasznos szolgálatáért gróf lett belőle. Ekkor azonban az jutott eszébe, hogy visszaállítja családjának régi uralmát, mire a bécsi udvar elfogatta s haláláig tartó börtönre ítélte. 4 szerb krónikáját ismerjük, az ötödik csak töredékesen maradt fenn. Kortörténeti szempontból mindenik munkája igen becses.

Bănescu N. *A románokra vonatkozó legrégibb bizánci feljegyzések* címen Comnen Anna feljegyzéseinek értelmezéséhez közölt értékes megjegyzéseket. A II. kötetben *Philippide Daniél élete és művei* címen írt tanulmányt. Ez a Philippide egyike volt a legműveltebb görögöknek, kik a romániai görög iskolák fejlesztése körül sikerrel tevékenykedtek. Művei közül Románia történelme és földrajza a legfontosabb. Az előbbi könyvében a continuitas mellett nyilatkozott. Románia földrajzában érdekes az „Erdély megyéi” c. fejezet, melyben rövid összefoglalását adja a Szapolyai János, János Zsigmond és a Báthoryak alatti vallási és politikai eseményeknek.

Rendkívül érdekes dolgokat tartalmaz Th. Capidannak *A balkánfélszigeti románok* című dolgozata (II. köt.). Ebben szerzője bizonyítani igyekszik, hogy a balkánfélszigeti románok maradványait nevezik ma arománoknak és meglenorománoknak, akik eredetileg sok autochton elemet megőriztek magukban, később, a kárpáti románok maradványaival való folytonos összeköttetésük következtében ezekkel vegyülve, úgy a VII. század végén, annyi ágra oszoltak, ahányféle román nyelvet beszéltek. E sokféle elágazásuk azonban valóban nem egy-egy külön román elemet jelent, hanem az egységes őstrománságnak egy-egy töredékét. Az Epirusban és Tessaloniában való románokról szerző azt hiszi, hogy azok eredetileg Bulgária területéről valók, ahonnan származtak a meglenorománok is.

Gazdag adatgyűjtemény van V. Bogreanak következő dolgozataiban. (Az I. kötetből): *Homályos részek Miron Costinnál*; *A filologia és történelem határán*, *Dobrişan, Mirce Voda testvére*; *A morlachokról*; *Régi jogi terminológiánk*; *Történeti nyelvészeti apróságok*.

Gh. Bogdan Duica *Barnuţii Simon nevezetesebb jegyzetei* címen Barnuţiunak 1848—1863 évekre vonatkozó feljegyzéseit közli.

Vuia Rumulus *Dragos legendája* címen e legendának a Hunor

és Magyar mondájával való hasonlóságára utal s azon gyanításának ad kifejezést, hogy „Dragos legendája” vagy a magyar krónikákból való, vagy a magyar variánsal együtt a mese település útján Indiából származott.

V. Motogna *A magyarság Rarés Péter alatt* címen a moldovánoknak egy magyar helységben (Bálványosvár) való uralmáról írt.

Érdekes adalékokat közölt a *Supplex libellus*ról dr. Bitay Árpád *Balla Márton s a Supplex Libellus* címen.

A könyvismertetések közül megemlítjük Lupás J.-nek recenzióját Jászi Oszkárnak: *Magyar kálvária, magyar feltámadás*. A két forradalom értelme, jelentősége és tanulságai című könyvéről.

A II. kötet végén Joachim Crăciun, Ioan Lupu és Al-Sadi Ionescu összeállításában gazdag bibliografia van, mit nagy gonddal készített index zár be.

Mint látható, a kolozsvári egyetem történeti intézetének fentti évkönyvei a román történetírásnak jelentős gazdagodását jelentik.

Pop Sever.